

En trettioårig återblick på de moderna språkens situation

Erik Cardelús

Att få perspektiv på nuet är svårt. Ofta behövs historiska fästpunkter – ett dokument, en röst eller en bild – för att riktigt kunna förstå var man står nu, till skillnad från tidigare. En sådan jämförande fästpunkt erbjuds i läsningen av det över trettio år gamla dokumentet *Har språken en framtid i den svenska skolan?* Det är en debattskrift från 1986, utgiven av Riksföreningen för lärarna i moderna språk i samarbete med Lärarnas riksförbund, Svenska Arbetsgivarföreningen och Exportrådet. Merparten av samarbetet lär dock ha förekommit under 1985, då parterna möttes och diskuterade situationen för moderna språk i skolan.

Vad är det då för bild som framträder i dokumentet?

Första slutsatsen blir att mycket är sig likt, trots att skolan och omvärlden har genomgått enorma förändringar sedan dess. Skriftens drygt trettiosidiga innehåll inleds med kapitelrubriken ”Språkkunskaper – en förutsättning för internationalisering” och redan i öppningen slås det fast att ”[v]ärlden krymper” (s. 3), dels på grund av den tekniska utvecklingen, dels på grund av de förbättrade rese möjligheterna. Intressant att notera är att rapporten utkom i en tid präglad av läsningen mellan Väst- och Östblocken, en tid då allmänheten saknade tillgång till internet och då Sverige stod utanför EU:s fria rörlighet. Förutsättningarna var således annorlunda och på många sätt mer låsta då än nu.

Det talas om ett behov av internationalisering, både utifrån ett allmänt behov och utifrån ett arbetsmarknadsbehov. Behovsbeskrivningarna känns i allt väsentligt igen, precis som argumenten för att lära sig dåtidens två valbara språk i grundskolan – franska och tyska. Tyska behövs i kontakten med vårt främsta och närmaste ex-

portland och handelspartner, Tyskland. Även franskan är användbar i de internationella kontakterna, inte minst i kontakt med Frankrike och Belgien. Därutöver omnämns spanskan, som vid denna tidpunkt inte utgjorde något reguljärt valbart språk i grundskolan men som aktualiserades med de ökande spansktalande marknaderna i Europa och Latinamerika. Men mest av allt understryks det att språk är en viktig del i den personliga kompetensen, att språk är grund för lärande och utveckling. Likaså nämns att språk öppnar dörrar till kulturella upplevelser och berikande personliga möten.

Utmaningen med heterogena kunskapsnivåer och varierande motivation hos elever och undervisningsgrupper framträder tydligt, ett problem som sannolikt är större idag då skolan uppvisar större spridning, både gällande mångfald och segregation. Vad som dock inte nämns i texten är dagens påtagliga mellanskolvariation och könsskillnader. Färska statistik från SCB (2018-11-08) visar exempelvis att könsskillnaderna ifråga om språkval har ökat och att endast 3 procent av alla manliga gymnasister på yrkesprogram

har studerat moderna språk. Överhuvudtaget berörs inte den idag så markanta problematiken kring språkavhopp, sannolikt för att det då saknades ett obligatoriskt allmänt språkval på grundskolan, vilket infördes först med läroplansreformen 1994.

Ett återkommande problem som tas upp är det otillräckliga antalet lärarledda timmar som skolan erbjuder. Trots detta talas det om tre lektionstimmars i veckan som norm, förvisso fördelade på 40-minuterspass. Frågan är om tre separata lektionstillfällen i moderna språk erbjuds på så många skolor idag, ett upplägg som kan sägas vara fördelaktigt utifrån det utpräglade behovet av repetition som finns inom moderna språk, inte minst på lägre nivåer.

Vad är det då som sticker ut mest vid läsning av debattskriften?

Till en början manar dåtidens samarbetskonstellation till eftertanke. Det är intressant att se att flera av dåtidens centrala aktörer inom skola och näringsliv samlas och samarbetar kring situationen för moderna språk. I närtid har det visserligen funnits ett fåtal samarbeten, mest framträdande mellan Lärarnas riksförbund och Svenskt Näringsliv, vilket bland annat blev synligt i rapporten ”Språk – en väg in i arbetslivet” (2011).

En annan aspekt som sticker ut är att det inte talas om någon brist på språklärare eller behörighetsproblem. Enligt *Skolvärlden* (2018-11-08) saknar 80 av Sveriges kommuner behöriga

lärare i antingen franska, spanska eller tyska, ett problem som ser ut att förvärras på grund av stora pensionsavgångar och ett otillräckligt inflöde av adekvat utbildade lärare. Här finns en stor utmaning som ännu väntar på mer genomgripande och kraftfulla åtgärder, med fördel byggda på bredare samarbeten än idag.

Referenser

Lärarnas Riksförbund, Svenskt Näringsliv (2011). *Språk – en väg in i arbetslivet*. Stockholm: Lärarnas Riksförbund.

Riksföreningen för lärarna i moderna språk (1986). *Har språken en framtid i den svenska skolan?*

Skolvärlden (2018-11-08). *Akut brist på språklärare*. <https://skolvarlden.se/artiklar/akut-brist-pa-spraklarare>

SCB (2018-10-09). *Drygt hälften läser moderna språk på gymnasiet*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/drygt-halften-laser-moderna-sprak-pa-gymnasiet/>

ERIK CARDELÚS är lektor i språkdiraktik vid Stockholms universitet. Han är legitimerad gymnasielärare i spanska och svenska och verksam i skolan sedan 1993, men mestadels verksam inom högskolan sedan 2004. Erik Cardelús är också läromedelsförfattare och läromedelsutvecklare.

